

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

Szebeni Olivér

Baptista gyülekezeteink előjárói tisztségei, és a feladatok történelmi áttekintése

(Az apostolok cselekedetei 13:2)

Bevezetés

Tekintsük át hazai 150 éves és nemzetközi történelmünk több évszázados fejlődési folyamatát a gyülekezeti szolgálatok felől!

Igénk a szent munkára isteni kiválasztás útján állítja Barnabást és Saulust a gyülekezetek elé.

A hazai gyakorlat nagyon sokféle hatásra alakult ki, számukat fel sem sorolhatjuk. Az angolszászok közé, a XVII. századra nyúlik vissza a közösségi tisztségeket jelölő szakszókincs. A hazai gyülekezetekben mindmáig elsősorban a német misszió terminológiája honosodott meg. A dogmatikai nézetekkel karöltve azonban érkeztek távolabbi vagy közelebbi irányból a Kárpát-medencébe más hatások is, amelyek formálták bibliai felfogásunkat és szóhasználatunkat.

I. Az elnevezések időben és nemzetenként változnak

Az igehirdetőket meglehetősen nehezen elkülöníthető funkcióik után különféleképp nevezték atyáink régebben: „prédikátor”, „hitszónok”, „lelkimunkás”, „lelki tanító”, „evangélista”, esetleg „téli evangélista”. Ezek közül mindegyik igehirdetőre vonatkozik. Anyagi háttér ritkán támogatta őket. Istenben bíztak, úgy indultak több napos, távoli missziói utakra és faluról falura jártak. Az ÚR azonban soha nem hagyta őket cserben.

A népek nyájának felelős vezetője a „pásztor”, talán ez a legősibb jelkép.

Jézus Krisztus önmagát is „jó pásztornak” nevezte (Jn 10:11). Visszautalva az előbbi evangéliumi helyre, Efézus 4:11-gyel egybehangzóan, a „pásztor” formát „lelkipásztorrá” egészítettük ki. A magyar „lelkipásztor” szó azonban egyedülálló, más nyelven nincs azonos megfelelője. Németül a közismert „lelkész”-t (Geistliche, Seelsorger) a baptisták nem használják. A „pap” (Priester), az angoloknál a „priest” vagy a „clergyman” szerintük pejoratív.

Németországban a hívő gyülekezetek első igazgatója a „vén” (Ältester) volt. Amikor Magyarországon Meyer Henrik már több „vént” avatott, a budapesti prédikátor 1Péter 5:1 alapján használta a „Mitältester” – Bibliánkban „presbitertárs” – szép és jó hangzású kifejezést.

Az 1905-ös *egyházi szervezetünkben* (tévesen az „*ócsai hitvallásban*”) a „prédikátor” és a „hitszónok” helyes értelmezését segíti elő a zárójelek között írt „lelkész” szó. A lelkési titulától közösségünk általában idegenkedik, a „lelkész úrtól” még inkább. Szlovákiai gyülekezeteinkben viszont elfogadott a „kazatel” (szlovákul egyformát jelent prédikátort és lelkészt). A norvég hitvallás szövege „pásztorokról” tud. A gyülekezet első emberének elnevezése újabban angol, német és olasz nyelven egyformán „pásztor” (az írásmód is egyforma: pastor).

Előfordult, hogy római katolikus hívő a baptista prédikátort „lelki atyának” szólította, tájékozatlanságból, de jóindulatúan. Gyülekezeten belül ez humoros és talán pajtáskodónak mondható megszólítás.

a) Egyszerű baptista igehirdetők

Thomas Helwys, az első baptista hitvallás szerkesztője három pontot írt, de meg sem említette az ige szolgáit (Spitalfields, 1642). A három pont kivonatolva a következő: úgy öt sor a Szentháromság egy igaz Istenről, körülbelül ugyanannyi a baptizmáról, és harmadszor rövid, határozott utalás a bizonyágtételre, ami „minden tanítványnak kötelessége”, beleértve az „evangélizáció feltétlen támogatását”. Talán az evangélium hirdetése sem speciális, inkább mindenkire jellemző feladat.

C. H. Spurgeon, „a prédikátorok fejedelme” és Johann Gerhard Oncken az egyszerű „prédikátor” titulust viselte. Oncken hetedmagával Hamburgban, 1834. április 22. este az Elba torkolatánál, egy szigetnél baptizált. Reggel felé Barnas Sears, amerikai főiskolai tanár angol és német nyelvű jegyzőkönyvben rögzítette az első német „keresztelt-keresztényen” gyülekezet megszervezését. „Oncken testvért egyhangúlag prédikátorukká és pásztorukká” fogadták (5. pont), majd kézzel felavatták (6. pont).

A XIX–XX-ik évszázad fordulója idején sok kitelepülő német hívő vitte át Amerikába a „gyülekezeti vén” fogalmat, amit angolra fordítva hasonló hangzással használtak odaát: Ältester = elder. Ezzel volt azonos a latinos eredetű „senior”. Így nevezték a főiskolákon a végzős diákokat is. Ma már csak ritkán használják az „elder” szót, és eredetileg elsősorban az északi, ipari településeken volt honos. Az „elder” első értelme „bodzafa”, de a katonaság körében a rangidősre is vonatkozott. Ebben a másodlagos értelemben mondták a lelkipásztorokra.

Az Egyesült Államok legnagyobb baptista szövetségének (a „délieliek”) hitvallásában egy-egy paragrafus szól a „misszionáriusokról” és a „sáfárokról”, de más gyülekezeti tisztség nincs említve. Kijelentik, hogy szükségesek az iskolák. Azokban Jézus Krisztus tanításának van helye mindenek előtt. A lelkészkedő emberek természetesen nem hiányoztak a gyülekezetek éléről. Ma már a lelkészekre hivatalos megjelölés a „Baptist minister”. A déli államokban a gyülekezeti vezetőség tagjait leggyakrabban diakónusoknak mondják („diacon”). A diakónus azonban nem tanult lelkész, bár igen tekintélyes a gyülekezetben. Főleg a testületük, a „diaconate”.

Míntha a londoni felsőház tagja lett volna a testvér-gyülekezeti misszionárius „Lord Radstock”. Eredeti nevén C. A. William Waldegrave a cári udvarba vitte az evangéliumot. A krími háború után, 1874-ben töltött egy fél évet Szentpétervárott. Óriási érdeklődés kísérte elsősorban az

arisztokraták és a vezérkari tisztek között. Ezzel a testvér-gyülekezeti rend honosodott meg orosz környezetben. A „kenyértörő testvérek” közül választották ki a „presbitereket”. Oroszország északi részeiben ez vált dominánssá a mai napig.

A szovjet rendszer egyeseket kiemelt és, „területi főpresbiterékké” tett. Választott képviselői rendszer alapján ők alakították ki az Evangéliumi-Keresztyének Össz-Szövetsége vezetőségét.

Az 1960-ban elfogadott hét pontos hitvallásukban a hatodik egyetlen tömondatban szögeznek le: „minden hívő papságát”. Talán ez kap hangot nálunk, mint a sokat emlegetett „egyetemes papság elve” (1Pét 2:9).

Az orosz presbiter és az angol között hangzás és írásbeli hasonlóság van, de a fogalom körének tartalma egészen eltérő. A görög újszövetségi Szentíráshoz közelebbi az orosz, ahol a presbiter egyszerű, iskolázatlan igeszó; míg az angol egyházi rang egy hierarchikus szervezetben (püspöki vagy episzkopális) egyházban. A testvér-gyülekezettől semmi sem áll messzebb, mint a hierarchikus presbiteri elképzelés.

Magyarországon a korai baptista igehirdetők valamennyien képzetlen, egyszerű lelkimunkások voltak („laikusok”). Bibliai ismeretük és lelkesedésük nem ismert határokat. *Kornya Mihályról* kortársai csodálkozva mondták, hogy jobban ismeri a Bibliát, mint a „pópa”. Felsőpetényben a szlovákok kitelepülése után egy 23 éves gyülekezeti vén állt föl prédikálni. Az unokatestvére játszott orgonán. Egyik szlovák, a vendégek nagy seregéből, lelkendezve mondta nekik: „Pályó, te pap vagy! Gyuró, te meg kántor!”

Csak a legmélyebb tisztelettel említhetjük azokat a lelkes „laikusokat”, akik annyi áldást közvetítettek népünknek!

b) Teológiai képesítésű igehirdetők

A lelkes autodidakták kora fokozatosan elveszítette dominanciáját. Meyer Henrik előbb egy felvidéki fiatalembert küldött a hamburgi misszióiskolába tanulni, *Steuerek Mátyást*, aki már előzőleg felkeltette rendkívüli képességeivel a figyelmét. „Szépen dolgozott” – írja önéletrajzában. A több nyelvet beszélő szlovák férfi szolgálata nyomán a Magas Tátra környékén százfős gyülekezetek alakultak. Az ezernyolcszáznyolcvanas évek végén kerültek Hamburgba a „magyar fiatalok”: *Balogh Lajos* és *Udvarnoki András*.

Hazajövetelük után a testvérek szükségét érezték, hogy „minél képzetesebb” emberek álljanak csatasorba a baptista misszió védelmére. 1894-től néhány hónapos téli tanfolyamokon, majd 1899-ben hat hónapos „misszióiskolán” tanítottak Budapesten 20–22 résztvevőt. Ezt újabb követte Debrecenben 25 résztvevővel. 1906-ban nyitották meg a végleges budapesti iskolát, ahol egyre többen nyertek bibliaismereti (teológiai) kiképzést. Mindenki úgy tudja, hogy a rendkívül szegényes iskola Baptista Teológiai Szeminárium volt. Pedig nem így nevezték. Udvarnoki András „*Evangéliomi munkásokat képző intézetet*” alapított. A köznyelv pedig változatlanul „misszióiskolának” nevezte. Gyülekezeteinkben évtizedek múlva is nagy volt a tisztelet az iskola, a tanárai és a diákjai iránt. 1924-ben a diósgyőri gyülekezet nagy reménységgel hívta meg a saját soraikból származó egykori kőművest, *Cserfalvi István* test-

vért; hangsúlyozva, hogy „szemináriumi kiképzésben részesült”. Ki is tartott szent hivatása mellett haláláig.

A „Baptista Teológiai Szeminárium” elnevezés körülbelül 1926-ban vált hivatalossá, amikor az amerikai „déli szövetség” jelentős anyagi támogatásával megvásárolták a Margit rakparti épületet. A tanulók között nagyon ritka volt az érettségizett ifjú. Akik rendelkeztek érettségi bizonyítvánnyal, esetleg jegyzői vagy népiskolai tanítói végzettséggel, azok „hitközségi lelkészek” lehettek. Mentésültek a katonai szolgálattól. 1945 után a százfőnyi személyi állományban többen voltak a „laikusok”, és az országos vezetőségben is ők képezték a többséget. A szemináriumban a háború után jelentkező diákokat gimnáziumi tanulásra ösztönözték párhuzamos időben, esti tagozaton. Bár manapság középiskolai végzettséggel lépnek be a diákok, és ennek hiánya ritkaság; de a régiekhez képest a bibliai ismeret, látás vagy gyülekezeti tapasztalat hiányával kell számolnunk.

Úgy látom, hogy nemcsak a „teológus diák” elnevezésben, de magának a teológiának az ügyében is sok a félreértés. A magyar baptista teológiai irodalom szinte teljesen hiányzik, és a köztudat – ismét idegen hatásra – azzal pótolja mindezt, hogy negatív tartalmat ad mindennek, ami a teológiához fűződik. A jelenség védtelenné teszi a gyülekezeteket, mégpedig elsősorban a fiatalságot, a szélsőséges hatásokra.

II. Diakónusok és diakónia (szolgálat, „ministry”)

A diakónus bibliai értelemben szolgál. Nem hivatásos, segítő jellegű munkatárs a lelkipásztorok mellett. A diakónia keresztyén egyházi szolgálat, intézményrendszer, amit a felekezetek különféle mértékig, de világszerte hivatásuk teljesítése lényegének tekintenek.

a) A hazai diakónusok munkájának értékelése

A diakónusoknak a magyarországi gyülekezeteinkben bibliai alapon nyugvó szerepük volt. Vagyonkezelő emberek voltak: pénztárosok, ellenőrök, az ingatlanok gondozói. A már említett 1905-ös szervezeti szabályzat valamennyi igehirdetőt „*egyházi szolgának*” nevez. A diakónusokat választás után, ünnepélyes felavatással jogosítják a szent munkára. 1920-nál korábbi adatot nem találtam diakónusavatásra. 1922-ben viszont már „Diakónus Szövetséget” alapítottak. A diakónusok, felavatásuk előtt hosszabb idővel voltak a gyülekezeti előjáróság (ném.: Vorstand) tagjai.

A diakónusok a második világháborút követő vallásellenes vészidőszakban sokat tettek hazai misszióért. Az újpesti *Révész Zsigmond* jómódú kisiparos volt. Olyan összegű áldozatokkal tette felejthetlenné nevét, mint több imaház felépítése 1947 és 1948 között, az utolsó lehetséges időszakban. A sok áldozatkész diakónus közül *Marosi Béla* építész tervezői és művezetői képessége tette hatékonyra az építkezéseket országszerte.

1949 után, a lepusztulásra ítélt egyházi épületek gyakori javítatói, lehetséges karbantartói. Saját felelősségükre, és gyakran kétkezi munkájukkal dolgoztak diakónusaink. Természetesen a szellemi munkából is kivették a részüket. Szavaikat az ország testvérisége mindenütt hiteles beszédnek fogadta el. Isten után sokat köszönhetünk az akkori diakónusainknak. A legtöbb diakónus jó példát

mutatott a hitben, és tetemes áldozatokkal segített az anyagi nehézségekkel kilátástalan küzdelmet vívó gyülekezeteknek. Nevük pusztá felsorolása betöltené ezt a dolgot. Elfeledkeznünk róluk azonban nem illik. A közel emberöltőnyi hátrányos időszak túlélésében, még a taglétszám 47 %-os elvesztését figyelembe véve is, ezek a testvérek nagyon sokat segítettek.

A jelzett évtizedekben egyes lelkészeknek a szolgálati helyükről gyorsan kellett távozniuk, esetleg más gyülekezetbe, olykor kényszerű okból. Bármi indokolta ezeket a hirtelen válásokat a gyülekezet és a lelkipásztor között. A személyi változás az átmeneti időben fokozott terhet rótt a vénekre és a diakónusokra. Talán ennek a körülménynek is része van abban, hogy a nyolcvanas évek alatt a gyülekezetek élére mint „helyi” vagy „gyülekezeti vezetők” kerültek, gyakorlatilag első tisztségekbe, – és úgy mondhatjuk – munkaadói jogkört gyakoroltak. Fokozatosan módosult a lelkipásztorok anyagi dotálásának elnevezése: Először így hívták „misszió”, később „tiszteletdíj” vagy „illetmény”, esetleg „fizetés”, de ma már csak „bér”, amit a „bérfejlesztés” elve formál, alakít százalékosan.

b) A diakónia (szolgálat)

Schmalkaldenben 1873 óta működik egy foglalkoztató központ szellemi és testi fogyatékosoknak. A tübingiai városban a testvér-gyülekezet és több önzetlen baptista nővér jelenleg 140 gondozottat lát el.

1927-ben a berlini német baptista szövetség kongresszusán fölvetődött az első világháborús hadiárva és hadiözvegyek százalmas sorsa a gyülekezetekben. Két év alatt 23 új hadiárva vettek föl az árvaházukba, 42 hadirokkant lelkipásztor és 50 hadiözvegy lelkészre gondozására tetemes összeget fordítottak. A segélyezés ügyét a diakóniai szervezet kezére bízták.

A herrnhúti testvér-közösség évszázados múltú missziója a diakóniai munka. A német–lengyel határ közelében fekvő Niesky városkában működő egyik diakóniai központjukhoz iskola, kórház, szakemberképzés tartozik, miközben humán és anyagi módon a világmissziót is támogatják. Intézményeiket az NDK-időben is fenntartották.

Közülünk igen kevesen tudják, hogy a felekezethez két olyan személy is tartozik, aki szorossá fűzi a kapcsolatot a magyar baptista misszióval. *Jan Ámos Komenský* (Comenius) a XVI. században a sárospataki hutteri testvérek között nevelkedett, majd ott tanított, és levelezett az isteni békességről egyik erdélyi fejedelemmel. A másik Meyer Henrik első felesége, *Michelson Matild*, aki gyermekkorában hallott a Megváltóról, mivel Lettországból egyik felmenője herrnhúti hívő volt. Amikor Meyer Henrik megismerkedett vele Odesszában, nagyon művelt, istenfélő egyénnek találta. Házasságkötésükre hamar sor került. A menyegzőjük után érkezett *Pritzkau János* oroszországi német prédikátor, és másnap baptizálta az új aszszonyt.

Az amerikai Philadelphiában gondozónőként alkalmaztak édesanyákat, akik a nagy amerikai gazdasági összeomlás idején segélyezték anyagilag és lelkileg munkanélküli családokat. Az Egyesült Államok evangéliumi gyülekezetei sokan tekintik fő tevékenységüknek a „szolgálatot” (ang.: ministry). Miután az USA szinte az egész világ minden üldözöttjének ad menedéket, az ország reménybeli hazája, a jólét és a nyugalom földje, sokak szemében vált

a szabadság reménységének helyszínévé. Százerek és milliók emigrálnak az országba. Valamennyi egyház érzékeny a bevándorlók problémájára. Az egyházak hatékony segítése, a hívők mobilizálhatósága jó cselekedetekre tekintélynővelő hatású az amerikai társadalomban.

Hazánkban egyelőre még eléggé szórványosak az ilyen jellegű kezdeményezések, eltörpülnek az óriási igényekhez és a felsorolt külföldi példákhoz képest. Nagyon kevés a segélyező, gondozó kapacitás, különösen saját közösségünkben. A nyugati keresztyén egyházak hatékony segítése felfogja, mérsékli a társadalom és az egyén válságának drámai ütközéseit.

Befejezés

E. L. Brand evangélikus lelkész mondta Budapesten 1990-ben: „Nem lehet egymástól elszakítani az istentiszteletet és a diakóniát”.

Sajnos nem vettük át a diakónia intézményrendszerét kellő mértékben és megfelelő időben. Inkább könyöradományok várása, mint jótékonykodás jellemzi missziókat. A magyar társadalom terhe a keresztyén egyházak fenntartása sokkal inkább, mint az egyházak segítőkészsége és keze a nemzeti bajok gyógyítására. Adassék tisztelet a kivételes kezdeményezéseknek!

Albert Camus, a fiatalon elhunyt francia író és egzisztencialista filozófus hitét nem akarom példaként említeni, de van egy nyilatkozata, amit kétségtelenül az Újszövetség ihletett: „Csak akkor elviselhető a földi lét, ha szolgáljuk egymást, lehajlunk egymás gyöngeségeihez, poros lábaihoz, nyugós gondjaihoz, bűneihez és rútságaihoz”.

Az Úr szolgálójának természetesen még ettől is autentikusabb forrása van a Szentírásban. A gyülekezet választott szolgálói, ha nem tisztüknek, rangjuknak tekintik szolgálatukat, ha az emberek előtt nem egyéni dicsőséget keresnek, akkor fölismerik, hogy elnevezésük funkciókra vonatkozik.

Eligazításunkra és tennivalóinkra Pál apostolnak a fiatalabb munkatárshoz, Timóteushoz írt két levelében találhatunk áldott útbaigazítást: 1Tim 3:1–13-ban, 5:17-ben, 2Tim 2:1–26-ban.

Köszönöm a felkérést és a megtisztelő figyelmüket! Örülök, hogy szolgálhattam!

(Elhangzott: A Budapesti Missziókerület munkaértekezletén Pestlőrincen 2000. február 22-én)